

Bekir ÇINAR¹ Hüseyin AVSALLI²

1. Arş. Gör., Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Uluslararası Ticaret Anabilim Dalı

2. Dr. Öğr. Üyesi, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi. İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi. İşletme Bölümü

Uluslararası Ticaret Alanında Yapılmış Bilimsel Çalışmaların Sosyal Ağ ile Analizi: Bibliyometrik Bir Çalışma:1980-2019*

Özet

Bu çalışmada uluslararası ticaret alanında 1980-2019 yılları arasında Web of Science (WOS) veri tabanında yayınlanan makale, bildiri, kitap, kitap bölümü ve benzer türde, toplamda 5.000 çalışmanın bibliyometrik açıdan incelenmesi, geçmişten günümüze alandaki trendler ve eğilimlerin ortaya konması amaçlanmıştır. Yaklaşık 40 yıllık bir süreci kapsayan bu çalışma sonucunda, 5'er yıllık dönemlerde çalışma sayısının doğrusal şekilde arttığı ancak 2015 sonrası yayın oranının %34,7 olduğu, yayınların %96 oranının İngilizce yazıldığı; alanda en çok yayın yapan ülkenin ABD olduğu ve yine ülke işbirliklerinde ABD'nin öne çıktığı; 2014 sonrasında ABD'yi açık ara fark olsa da yayın patlaması ile Çin'in takip ettiği; alanda en çok yayın yapan ve atıf alan derginin Journal of International Economics olduğu ve en çok yayını olan araştırmacının ise Peter H. Edger, en çok atıf alan araştırmacının ise Marc J. Melitz olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Ticaret, Bibliyometri, Sosyal Ağ Analizi, CiteSpace.

JEL Sınıflama Kodları: F14, D83, D85

Social Network Analysis of Scientific Studies in International Trade: A Bibliometric Study: 1980-2019

Abstract

In this study, it is aimed to bibliometrically analyze a total of 5,000 articles, papers, books, book chapters and similar types published in the Web of Science (WOS) database between 1980-2019 in the field of international trade, and to reveal the trends and trends in the field from past to present. As a result of this study, which covers a period of approximately 40 years, it has been determined that the number of studies increased linearly in 5-year periods, but the rate of publication after 2015 was 34.7%; the USA is the country with the highest number of publications in the field and the USA stands out in country collaborations. In addition, after 2014, China followed the USA with the broadcast explosion, although there was a clear difference; the journal with the most publications and references in the field is the Journal of International Economics, the researcher with the most publications is Peter H. Edger. the most cited researcher was Marc J. Melitz.

Keywords: International Trade, Bibliometrics, Social Network Analysis, CiteSpace.

JEL Codes: F14, D83, D85.

* Bu çalışma Arş. Gör. Bekir Çınar'ın Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası Ticaret Ana Bilim Dalı 23.07.2019 tarihinde savunduğu "Uluslararası Ticaret Alanında Yapılmış Bilimsel Yayınların Sosyal Ağ Analizi ile Değerlendirilmesi: Bir Bibliyometrik Çalışma" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Giriş

1980 sonrası tüm dünyayı saran küreselleşme olgusunun ilk ayağı iktisadi küreselleşme yani ticarete serbestleşmedir. Uluslararası ticaret önündeki engellerin kaldırılması, kaynak temininde elde edilen kolaylıklar, bilgi ve teknoloji transferi ile dünyanın tek pazar haline getirilmesi, yer küre üzerindeki insan, devlet ve toplumlar arasında etkileşimin artması şeklinde açıklanabilen küreselleşme, ülkeleri kültürel olarak yakınlaştırmakta, siyasi ve ekonomik olarak karşılıklı bağımlı hale getirmektedir. Diğer yandan uluslararası ticaret, ulusal sınırlar arası sadece mal ve hizmet hareketliğini değil, faktör hareketliliğini de içermektedir. Bilim, teknoloji, yönetim ve finansal düzenlemelerin uluslararası ticaret vasıtasıyla ülkeden ülkeye aktarılır olması da bir diğer avantaj olarak değerlendirilebilir.

Uluslararası ticaretin yaygınlaşması ve evrensel boyutlara ulaşması ülke içinde sosyal, siyasi ve kültürel boyutlu bir gelişmedir (Seyidoğlu, 2015:229). Aynı zamanda bir ülkenin küresel rekabet gücünün artmasını sağlayacak potansiyele sahip olan uluslararası ticaret hacminin artırılması hem politik hem de ekonomik bir hedeftir. Diğer yandan uygarlık başlangıcından itibaren yer edinen, küreselleşme olgusu ile uluslararası boyutta önem kazanan, son dönemde ise hem uluslararası diplomasi de hem de akademik yazında farkındalığını artan uluslararası ticaret bir ülkenin ekonomisindeki pek çok sektörle yakından ilişkilidir. Bu bağlamda söz konusu sektörlerde görev alacak, uluslararası ticaret alanında akademik doygunluğu sahip iş gücünün sağlanması ve uluslararası ticaretin ekonomi üzerindeki önemli etkisinin farkındalığının artması için uluslararası ticaret alındaki eğitim ve akademinin önemliliği ortadadır.

Ekonomi biliminin alt ana bilim dalı olarak uluslararası ticaret alanında ortaya konan ilk teorilerin 15. yüzyıla dayandığı bilinmektedir.

Milletlerin refah düzeyine doğrudan etki eden ticari faaliyetler üzerine teoriler üretilmiş, çalışmalar yapılmıştır. Alanın aynı zamanda ekonomi politikalarına yön vermesinden dolayı sadece akademisyenler değil, küresel ölçekli finans kuruluşları, bağımsız ekonomi araştırma enstitüleri, ticaret odaları gibi kurumlar tarafından çalışmalar ortaya konmuştur. Bu konudaki tüm akademik çalışmaların değeri ise yine ülke için nitelikli iş gücünün bilgi düzeyinin yüksekliğine etki edecektir. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı, tüm dünya genelinde uluslararası ticaret alanında yapılan akademik çalışmaların eğilimleri, önemli saydıkları konuların ne olduğu ve oluşturdukları trendlerin belirlenmesi, ayrıca alandaki en önemli araştırmacılar ve önemli dergilerin ortaya konması ile 1980 sonrası uluslararası ticarete önem veren Türkiye'deki ilgili akademi ve kurumlara uluslararası ticaret alanındaki güncel trendlerin farkına varılmasını sağlamak ve güncel bilgiye erişimde farkındalık sağlamaktır.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1. Uluslararası Ticaret Teorisi, Politikası ve Kavramsal Önemi

Uluslararası iktisadın ana dallarından biri olan uluslararası ticaret, mali akımlar dışındaki mal ve hizmet akımlarını kapsayan alt ana bilim dalıdır. Tarihsel olarak ülkeler arasındaki ekonomik iş birliğinin temeli olan mal akımını konu edinen uluslararası ticaret, teknolojinin ulaşmış olduğu gelişmiş düzey, ülkeler arasındaki sınırlardaki serbestleşme, gümrük uygulama ve mevzuatında sağlanan kolaylıklarla hızlı bir büyüme trendini yakalamıştır. Uluslararası ticaret; tarifeler, teşvikler, kotalar, vergiler, gümrük ve idare, sübvansiyonlar, menş kuralları, kamu alımları rejimleri, yardım ve yatırım, ihracatın teşviki, ticaretin kolaylaştırılması ve çeşitlendirilmesi gibi konuları kapsayan ticaret politikası oluşturma ve uygulama süreçlerini kapsamaktadır (Vijayasri, 2013). Uluslararası ticaret, kavramsal olarak hem teori hem de

politikalar olarak kendi içinde ikiye ayrılmaktadır. Seyidoğlu'na (2015) göre uluslararası ticaret teorisi, ülkelerin arasındaki ticari mal ve hizmet akımının nedenlerine odaklanırken, uluslararası ticaret politikası hükümetlerin ülke iç ekonomisini korumak ve büyütmek hedefi bağlamına dış dünya ile olan ticari ilişkileri sınırlandırmak (korumacılık politikaları), özendirmek (serbestleşme politikaları) veya işlem prosedürlerini düzenlemek için yaptığı müdahaleleri konu edinir. Ana amacı uluslararası ticareti özendirmek olan serbestleşme politikaları veya diğer adıyla serbest uluslararası ticaret politikaları mal ve hizmetlerin, işgücünün ve sermayenin ülkeler arasında herhangi bir engel olmaksızın hareket etmesi olarak tanımlanabilir (Akın, 2012; Mangır ve Acar, 2014). Diğer yandan uluslararası ticari ilişkileri ev sahibi ülke lehine sınırlandırmak amacıyla hizmet eden korumacılık politikaları ise, ev sahibi ülkenin karşılıklı ticaretteki tüm ülkelere veya bazı ülkelere aleyhine tarif, kota, görünmez engelleri konu edinir.

Uluslararası ticaret tarihinde uygulanan politikalar ise korumacılıktan serbestleşmeye doğru bir yönelim izlemektedir. 15.yy'da merkantalistler Bulyonizm'e dayalı, diğer bir ifade ile mümkün mertebe ithalatın yasak olduğu ticaret politikasını savunurken, 18.yy'ın başından itibaren Klasik iktisat ile uluslararası ticaretin serbestleşmesinin karşılıklı ticaret yapan her iki ülke için de refah artışı sağlayacağı görüşü ön plana çıkmıştır. Uluslararası ticaretin ilk teorisi olan klasik iktisatçılardan Adam Smith'in '*Mutlak Üstünlükler Teorisi*'nden yola çıkarak David Ricardo tarafından ortaya konan '*Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi*', günümüzde dış ticaretin nedenlerini açıklamakta kullanıldığını söyleyebiliriz. Uluslararası ticaretin serbestleşmesi; insan ihtiyaçlarının sınırsızlığı ve kıt kaynaklar ikileminde kaynak dağılımında etkinlik, ülkelerin iç ekonomik düzenine zarar verilmemesi gözetilerek dünya refahını artırma amacıyla yönelik kullanılan en iyi teori olarak kabul edilmektedir. 1776'da Adam Smith'in "*Milletlerin Zenginliği*"

eseri ile başlayan söz konusu uluslararası ticari serbestleşme, uluslararası iş bölümü ve uzmanlaşmaya dayanır. Uluslararası iş bölümü ve uzmanlaşmanın ise dünya refahı için en ideal olduğu kabul edilir (Seyidoğlu, 2015).

Ekonomik küreselleşmenin en önemli adımı olan uluslararası ticaret, ülke içinde sadece ekonomik büyüme değil, sosyal, siyasal ve kültürel boyutlu bir gelişmedir (Seyidoğlu, 2015). İhracat yoluyla artan üretim ülkeye döviz geliri sağlarken, üretimde verimlilik ve etkinlik için AR-GE, üretim teknolojisinde gelişme, yeni teknolojiye erişme gibi yeni ihtiyaçları doğurur. İthal edilen inovatif ürün, ülke içinde yeni teknolojinin tanınmasını ve ülkeye transferini sağlar. Bu bağlamda sadece ülkeler arası mal ve hizmet akımını konu edinildiği düşünülen uluslararası ticaret, bilim, teknoloji, yönetim, finansal düzenlemelerin geliştirilmesi, güncelin transferi, ölçek ekonomileri yaratma olanağı ile ekonomik büyümeyi ardından da ekonomik kalkınmayı desteklemektedir.

Dünya ticareti incelendiğinde genel olarak tüm ülkelerin dış ticarete sanayileşme politikalarından olan ithal ikameci politikadan (korumacı), 1980 ve sonrası dönemde ihracata dayalı ekonomik büyüme politikasına (serbestleşme) geçtiği söylenebilir. Uluslararası ticarete serbestleşmeyi ve ihracat odaklı büyümeyi konu edinen ihracata dayalı ekonomik büyüme politikasıyla ulus ekonomisini tırmanışa geçiren pek çok ülke örneğinin yanında, özellikle Çin'in dünya ekonomisindeki tırmanışı, uluslararası ticarete serbestleşme politikalarının doğru yönetilmesinin en önemli örneğidir. Öyle ki Dünya Bankası (WB) verilerine göre 1980'lerin başında yıllık ihracat hacmi sadece 11,3 milyar dolar olan Çin, 2021 yılı itibarıyla 3,55 trilyon dolar ihracat hacmi ile dünya lideri konumuna erişmiştir¹.

¹ <https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.CD?view=chart&locations=CN> Erişim Tarihi:20.06.2022.

Türkiye'nin Balta Limanı Anlaşması'yla başladığı uluslararası ticaret süreci ise 1980 öncesi ve sonrası olmak üzere iki ayrı döneme ayrılmaktadır. Türkiye'de de 1980 öncesi dönemde yaşanan olumsuz ekonomik düzen için uygulanan ithal ikameci sanayileşme politikalarından, aynı yıl 24 Ocak Kararları ile ihracata dayalı sanayileşme politikasına geçilmiş, serbest dış ticaret ve liberal ekonomik düzenin temelleri atılmıştır (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2007). Her ne kadar Çin ile karşılaştırması mümkün olmayan bir performansa sahip olsa da Türkiye de korumacı politikalarından serbestleşme politikalarına geçiş ile, 1980'lerin başında 3,55 milyar dolar olan ihracatını 2021 yılında 289,14 milyar dolara ulaştırmıştır (WB,2022)². Bunun paralelinde Türkiye GSYİH içinde benzer durumdan söz edilebilir ki 1980'lerde 68,82 milyar dolarlık bir ekonomi olan Türkiye, 2013'te 957,78 milyar dolar; 2021 yılında ise 819,04 milyar dolar ekonomik hacim ile trilyonluk ülkelerden biri olma yolunda ilerlemektedir³. Küreselleşme sürecinin başlangıcından günümüze tüm dünya ülkeleri gibi ekonomik büyüme ve ekonomik kalkınmanın en önemli dinamiklerinden biri olarak ihracat başta olmak üzere uluslararası ticaretin geliştirilmesi Türkiye'nin de öncelikli hedefleri arasındadır.

2.2. Bibliyometrik Araştırmalar

Bibliyometri, temel olarak bilgi felsefesi ve bilgi kuruma, bilgi sosyolojisi ve kayıtlı bilgiyi konu edinen kütüphane ve bilgi biliminin ana kavramlarından biri olup, istatistiksel bibliyografiye dayanmaktadır. İstatistiksel metodoloji ile zenginleştirilmiş bibliyografi, yazılı kaynakları sayma ve analiz etme yoluyla belirlenen herhangi bir disiplin hakkına bilgi toplamak amacıyla hizmet etmektedir (Hume, 1923). Bibliyometri ise Pritchard'ın 1969 yılında yayınladığı "*Statistical Bibliography; An Interim Bibliography*" makalesi ile şekillenmiş ve literatüre kazandırılmıştır.

² <https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.CD?locations=TR&view=chart> Erişim Tarihi:20.06.2022.

³ <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=TR> Erişim Tarihi:20.06.2022.

Pritchard (1969)'a göre bibliyometri, istatistiksel bibliyografi kavramından yola çıkarak kitaplar ve süreli yayın vb. ile ilgili istatistiklerin bir araya getirilmesi ve yorumlanmasıyla; tarihsel gelişimin gösterilmesi, ulusal ve evrensel araştırmalarda dergi ve kitap kullanımının saptanmasını sağlayan geniş bir alandır. Bibliyometri, araştırılmak istenen herhangi bir disipline ait akademik yayınların konu, yıl, katkı sağlayan kurum ve kuruluşlar, kullanılan anahtar sözcükler, eserlerin yazar sayıları, atıflar vb. gibi çeşitli özelliklerinin ortaya konması, diğer ifade ile ilgili disipline ait büyük resmin özetlenmesini, gelecek için araştırma ve geliştirme çalışmalarına yönelik zemin oluşturulmasını sağlamaktadır.

2. 3. Uluslararası Ticaret Alanında Yapılan Bibliyometrik Analiz Literatürü

Bibliyometrik analizler konusunda farklı disiplinler de pek çok örneğe rastlanırken, ulusal alan yazında neredeyse hiç, uluslararası alan yazında ise oldukça sınırlı sayıda, doğrudan uluslararası ticaret alanında olmakla birlikte uluslararası ticaret ile ilişkilendirilen bibliyometrik analiz olduğu görülmüştür:

Olczyk (2016a), ekonomi disiplindeki uluslararası rekabet edebilirlik konusunda son 70 yılda yayınlanan ekonomi literatürünün bibliyometrik bir çalışmasını ele almıştır. Araştırma sonucunda uluslararası rekabet gücünün çoğunlukla uluslararası ticaret / ihracat performansına ve maliyet, fiyat, döviz kurları, gelir ve doğrudan yabancı yatırımların etkilerine atıfta bulunduğu belirlenmiştir.

Uluslararası rekabetçiliğin büyüme trendinin belirlenmesi amacıyla Olczyk'a (2016b) ait bir diğer bibliyometrik analiz çalışmasında 1975-2015 yılları arasında Web of Science (WoS), Scopus ve Google Scholar veri tabanında yer alan konu özelindeki araştırmaların uluslararası rekabetçiliğin bilimsel gelişimini, ticari performans, teknoloji, serbestleşme, çevre düzenlemeleri, konum ve verimlilik kavramları ile ilişkilendirildiği sonucuna

ulaşmıştır. Uluslararası rekabetçilik teorisini, ülkelerin ihracat performansının ölçülmesi yoluyla elde edilen rekabet edebilme gücü ile ifade etmiştir.

Zhang vd. (2017) Science Citation Index-Expanded (SCI-E) ve Social Sciences Citation Index (SSCI) indekslenen, Çin dış ticaretindeki karbondioksit (CO₂) emisyonlarını konu alan çalışmaların bibliyometrik bir analizini yapmışlardır. Sonuç olarak araştırma Çin'in işleme ya da işleme dışı ticarettten kaynaklanan karbon emisyonuna ait değerlendirmelerin yanı sıra çalışma araştırmaların eğilimlerini ortaya koymasıyla Çin'in karbon ticareti piyasasında yeni karbon yönetimi deneyimini ve yeni ticari büyüme politikalarının belirlenmesinde yol göstericiliği incelenmişlerdir.

Tian vd. (2018) 1997 - 2016 yılları arasındaki uluslararası ticarete, belirli bir zaman diliminde bir ürün ortaya koymak veya bir hizmet sunmak için doğrudan veya dolaylı olarak gereken doğal kaynağı veya çevresel miktarları belirleyen karbon emisyonu ve su gibi somutlaştırılmış akışların özelliklerini bibliyometrik analiz ile incelemiştir. WoS veri tabanından yaralanan bu çalışmada, Çin, ABD başta olmak üzere 44 ülkenin konu özelindeki yayın performansını, yayınlarda kullanılan dilin özelliklerini, yayınların ülke, bölge, yazar ve kurum ilişkilerini belirlemiştir. Çalışmada ekonomik kalkınma ve uluslararası ticaretin çevre ve üretim kaynakları üzerindeki etkisi üzerinde farkındalığın artması gerektiğine değinilmiştir.

Wei (2019) ise 2012 -2016 yıl aralığında WoS veri tabanında yer alan SSCI indeksli en iyi 5 ekonomi dergisindeki çalışmaların özetinde, başlığında veya anahtar kelimeleri arasında 'fiyat', 'oyun', 'tüketim', 'gelir', 'uluslararası ticaret', 'istihdam', 'para politikası', 'refah etkileri' ve 'gelişmekte olan ülkeler' gibi ekonomi ile yakın ilişkili, sıcak araştırma konuları üzerine bibliyometrik analiz yapmıştır. Çalışma bulgularında 5 ekonomi dergisinde en çok atıf alan çalışmanın Melitz'e ait 2003 yılı uluslararası ticaret ve endüstri içi ticareti konu alan araştırması olduğunu belirlemiştir. Bu

sonuçta aslında uluslararası ticaretin ekonomi literatürdeki ağırlığını ortaya koyan başka bir bulgu olarak değerlendirilebilir.

Alan yazında uluslararası ticareti bibliyometrik olarak ele alan çalışmaların doğrudan uluslararası ticaret disiplini konu alamadığı, dolaylı olarak ele alınan çalışmaların ise 2016 sonrası yayımlanan çalışmalar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer yandan ulusal literatürde de psikoloji, müzik, kimya, tıp, hemşirelik, psikiyatri, turizm, sağlık turizmi ve sürdürülebilir turizm, spor bilimleri, kamu politikaları, bilim ve teknoloji politikaları, akademik sinema ve iletişim bilimleri, pazarlama, stratejik yönetim, muhasebe-finans, veri madenciliği, ekonomi, sosyoloji ve alan ayırmaksızın sosyal bilimler ile sanat ve beşeri bilimler olmak üzere geniş bir yelpazede, farklı bilim dallarındaki bibliyometrik değerlendirmelere yer verilirken, uluslararası ticaret alanında herhangi bir bibliyometrik analize rastlanılmamıştır.

3. Yöntem

Bu çalışmada, daha önce de bahsedildiği üzere uluslararası ticaret alanında yayımlanan ve uluslararası atıf indekslerinde taranan çalışmaların bibliyometrik özelliklerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmanın veri toplama kaynağı olarak; SCI-E, SSCI, Arts & Humanities Citation Index (A&HCI), Conference Proceedings Citation Index (CPCI), Emerging Sources Citation Index (ESCI) gibi önemli bilimsel atıf indekslerine ulaşım imkânı sağlayan WoS veri tabanı seçilmiştir. Uluslararası ticaret alanında 1980-2019 yılları arasındaki çalışmaları belirlemek için; "uluslararası ticaret" konu başlığında yayımlanan çalışmaların başlığı, özeti, anahtar kelimeleri de dahil edilerek yapılan tarama işleminin ardından, WoS veri tabanında yer alan makale, bildiri, kitap bölümü, kitap incelemesi ve eleştiri türlerinde 20.679 yayına ulaşılmıştır. Sonrasında ise en çok atıf alan ilk 5.000 çalışmaya ilişkin bibliyometrik bilgiler Plain Text formatında bilgisayara indirilip, veri düzeltme işlemi yapıldıktan sonra alandaki çalışmalar arasında önemli kavram, çalışma ve yazarların

birbirleri ile olan ilişkilerini görselleştirmeye yarayan sosyal ağ analizi yöntemi kullanılarak inceleme yapılmıştır.

Analizde öncelikle 20.679 çalışmanın yıllara göre dağılımı, yayın türleri, yayın dilleri incelenmiştir. Atıf analizi kapsamında, uluslararası ticaret alanında yer alan çalışmaların kaç kaynağa atıfta bulunduğu, WoS veri tabanında taranan çalışmalarca aldıkları atıflar ve bu atıfların yıllara ve yayınlara göre dağılımları değerlendirilmiş ve alanın h-indeksi hesaplanmıştır.

3.1. Sosyal Ağ Analizi

Sosyal ağ analizi kısaca; ‘sosyal yapıları oluşturan aktörler arasındaki ilişkilerin ağlar ve düğümler vasıtasıyla örüntü halinde sunulması ve incelenmesi’ şeklinde tanımlanabilir. Bu incelemeler sırasında oluşturulan ağlar genellikle birey temelli olmasıyla birlikte içinde hiçbir birey barındırmayan kümelerden, kurumlara, yayın organlarına, devletlere kadar farklı alanları kapsayabilmektedir. Kapsam içine dahil edilen sosyal aktörler arasındaki ilişkinin anlamlı olması gerektiğine inanan araştırmacılar, modelleme yaparak kalıplar ortaya çıkarmış ve bu kalıplar üzerine incelemeler yaparak, sonuçları yorumlamışlardır. Çok çeşitli konularda oluşturulan ağlardaki aktör sayısının kimi zaman çok fazla olması bu ağların analizi sırasında yazılım kullanmayı elzem kılmıştır. Sosyal ağların oluşturduğu örüntülerin analizini karmaşık yapılardan kurtararak; düğüm, bağlantı ve çizgileri anlamlı hale getirebilmek için pek çok yazılım geliştirilmiştir. Temelde aynı analizi yapan bu yazılımlar; kullanım kolaylığı, açık kaynaklı olmaları ve üzerinde çalışabildiği işletim sistemlerine göre farklılıklar gösterebilmektedir. *Bibexcel*, *CiteSpace*, *HistCite*, *Pajek*, *Publish or Perish*, *Science of Science* bu yazılımlara örnektir. *CiteSpace* alternatif diğer yazılımlar arasında özellikle belirli bir disipline ait bilimsel literatürdeki yönelim ve örüntüleri ortaya çıkarmak ve görselleştirmek amacıyla kullanılmaktadır. *CiteSpace* programı sayesinde çalışmaların yayınlandıkları dergiler, yayın yılları, yayınlandıkları

ülkeler, kurumlar, anahtar kelimeler, yayın yapan yazarlar, atıf sayıları, çalışma grupları ve alanlara göre analiz edildikten sonra tablolar, *CiteSpace* görselleri ve grafikleriyle açıklanabilmekte ve karmaşık yapıdaki bu bilgilerin anlaşılabilir sunumu sağlanabilmektedir. Bu açıdan son zamanlarda sıklıkla bu yazılımın tercih edildiği söylenebilir. Bu çalışmada da avantajlarının yanı sıra, güncel olarak en çok tercih edilen *CiteSpace* yazılımının en son sürümü olan 5.3.R4 versiyonun kullanılması uygun görülmüştür.

Citespace yazılımı ile yapılan analiz sonucu oluşan örüntülerde etki birimi yüksek unsurlar birer düğüm (nodes) olarak, bunlar arası ilişkiler ise bağ (edges) olarak gösterilmektedir. Örüntü içindeki en etkin unsurun saptanabilmesi için merkezilik dereceleri hesaplanmıştır. Sosyal ağ analizlerinde merkezilik kavramını ölçmek için farklı yöntemler olduğu bilinmektedir. En yaygın olarak kullanılanlar; derece merkeziliği (degree centrality), yakınlık merkeziliği (closeness centrality) ve arasındalık merkeziliği (betweenness centrality) ölçümü yöntemleridir. Bu çalışmada düğümler arasındaki bilgi transferinde köprü görevi gören yani bir birimin doğrudan birbirine bağlı olmayan birimlere bağlanma derecesinin ne düzeyde olduğunu gösteren arasındalık merkezilik ölçütü kullanılmıştır. Örüntüler için merkezilik ölçütü dışında; ağın kendi içinde birbirinden bağımsız kümelerle ayrılma derecesini belirtmek için kullanılan (Newman ve Girvan, 2004) birimsellik (modularity) ve bir kümedeki aktörlerin benzerliği ile diğer kümelerdeki aktörlerden farklılıklarının bir ölçütü olarak kullanılan (Rousseeuw, 1987) silhoutte değerlerine de yer verilmiştir. Bu iki ölçüt analizlerin kümelenmesine yönelik yapılan çalışmalarda ortaya çıkan örüntünün kalitesini ya da kabul edilebilirliğini belirlemek için kullanılmaktadır. Q modularity değeri 0 ile 1 arasında bir değer alırken; bu değer düşük olması net sınırları olmayan bir ağın, yüksek olması da iyi yapılandırılmış ağın göstergesidir (Güzeller ve Çeliker, 2019). Silhouette ise -1 ile 1 arasında değer olarak kümelenme sayısını ve

kümelenmenin homojenliği açısından bilgi vermektedir. Mean Silhouette değerinin 0,7 ya da daha büyük çıkması çok güçlü kümelenmelerin varlığına işaretir (Simovici, 2007).

Citespace analizinde düğümler ve bağlantılara ek olarak, gruplanmaları ve kümelenmeleri daha net olarak anlamlandırabilmek için kümeler (cluster) de oluşturulmuştur. Program, kümeleri atıf veren yayınların başlık, özet ve indeks terimlerinin kavram sıklığı-ters metin sıklığı (tf*idf) (Salton vd., 1975), logaritmik benzerlik oranı (log-likelihood ratio, LLR) (Dunning, 1993), ve karşılıklı bilgi (mutual information, MI) algoritmalarıyla analiz ederek isimlendirmiştir. Çalışmada kullanılan analizler ve analizlere ilişkin açıklamalar Tablo 1'de özetlenmiştir.

Tablo 1. Analizin Akışı

	Açıklamalar
<i>Yayın Bilgileri</i>	Bu kısımda yayınların; - Yıllara, - Alanlarına, - Yayınlandıkları yerlere, - Yayınlandıkları dillere, - Yazarlara, - Kongrelere, - Türlerine göre dağılımı üzerinde durulmuştur
<i>Anahtar Kelime Analizleri</i>	Bu kısımda yayınların; - Anahtar Kelime Ağı ortaya çıkarılmış olup en çok kullanılan anahtar kelimeler ile bu kelimelerin frekansları, merkezilik dereceleri ve patlama değerleri ele alınmıştır.
<i>Atıf Bilgileri</i>	Bu kısımda; - Yıllara göre atıf dağılımı, - Yayın sayısına göre atıf sayıları, - Ortak atıf alan yazarlar ve merkezilik dereceleri - Atıf kaynaklarının aldıkları atıf sayıları ve merkezilik dereceleri - Dergi ortak atıf ağı ve merkezilik dereceleri incelenmiştir
<i>Ülke İş Birlikleri</i>	Bu kısımda; - Ülke iş birliktelikleri ve merkezilik dereceleri analiz edilmiştir.
<i>Kurum İş Birlikleri</i>	Bu kısımda; - Kurum iş birliktelikleri ve merkezilik dereceleri analiz edilmiştir.

Kaynak: Yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Uluslararası ticaret alanındaki çalışmaların yayın bilgileri Tablo 1'de gösterildiği gibi doküman analizi ile incelendikten sonrasında en çok atıf alan ilk 5.000 çalışma anahtar kelime, atıf bilgileri, kurum iş birliktelikleri, ülke iş birlikteliklerine göre analiz edilmiştir.

4. Analiz ve Bulgular

4.1. Yayın Sayılarının incelenmesi

Bu kısımda öncelikle uluslararası ticaret alanında yayımlan çalışmaların yıllara, yazarlar, kurumlara, ülkelere, dergilere ve kongrelere göre dağılımları incelenmiştir.

İlk olarak WoS veri tabanında “*international trade*” araması sonucu 1980- 2019 yılları arasında yapılmış 35.568 çalışma bulunmuştur. Bu çalışmalar içinde çalışma yapılan alanlara ve çalışma türlerine göre daraltma yapılarak bu sayı 20.679 çalışmaya düşürülmüştür. Tablo 2’de yayınların yıllara göre frekansları ve toplam içindeki yüzdeleri gösterilmiştir

Tablo 2. Yıllara Göre Yayın Sayıları

Yıl Aralığı	Frekans(n)	Yüzde (%)
1980-1984	288	1,392
1985-1989	372	1,799
1990-1994	871	4,212
1995-1999	1.428	6,907
2000-2004	1.987	9,609
2005-2009	3.398	16,432
2010-2014	5.152	24,913
2015-2019	7.183	34,736
Toplam	20.679	100.00

Tablo 2 incelendiğinde uluslararası ticaretin öneminin her geçen yıl artmasına paralel olarak yıllara göre yapılan yayın sayısının da her geçen yıl arttığı görülmektedir. Buna göre 2015-2019 yılları arasında yapılan 7.183 yayın toplam analizi yapılan yayınların %34,7’sini oluşturmaktadır. Kategorilere göre yayın sayıları ise Şekil 1’de gösterilmektedir.

Şekil 1. Kategorilere Göre Yayın Sayıları

Şekil 1’e göre uluslararası ticaret alanında en çok yayının %45,9 oranında ekonomik çalışmalar (n=13.092) kategorisinde olduğu görülmektedir. Ekonomik çalışmalar kategorisini %13,1 oranla uluslararası ilişkiler çalışmaları (n=3.739) kategorisi takip etmektedir. Yayınların türlerine göre dağılımları ise Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Türlerine göre yayın sayıları

Yayın Türü	Frekans (n)	Yüzde(%)
Makale	18.521	85,6
Bildiri	1.693	7,8
Kitap İncelemesi	844	3,9
İnceleme	544	2,5
Kitap Bölümü	44	0,2
Toplam	21.646	100

Tablo 3'e göre dağılımları analiz edildiğinde alandaki çalışmaların %85,6'sının makale (n=18.521), %7,8'nin de bildiri türünde (n=1.693) olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre alandaki dergi ve bilimsel kongrelerin aktif şekilde çalıştığı söylenebilir. Bu sebeple sonraki bölümlerde dergi ve bilimsel kongrelerin detaylı analizi yapılmasının daha faydalı olacağı ön görülmüştür.

Diğer yandan uluslararası ticaret alanında yayınlanan söz konusu çalışmalar, kullanılan dil açısından incelendiğinde %96 gibi oldukça yüksek bir oranda İngilizce dilinin tercih edildiği görülmüştür. Kullanılan diğer dillere ilişkin bilgiler Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Yayımlandıkları Dillere Göre Yayın Sayıları

Diller	Frekans (n)	Yüzde (%)
İngilizce	19.862	96,049
İspanyolca	245	1,185
Rusça	141	0,682
Fransızca	91	0,440
Çekçe	73	0,353
Almanca	68	0,329
Portekizce	61	0,295
Slovakça	36	0,174
Türkçe	21	0,102
Lehçe	15	0,073
Diğer	66	0,318
Toplam	20.679	100

Tablo 4'e göre Türkçe yayınların toplamdaki payı sadece %1'dir. Bu durum Türkiye alan yazınında uluslararası ticaret alanında yeterli çalışma üretilmediğinin en önemli göstergesidir. Ülkelere göre yayın sayıları ise Tablo 5'te detaylı olarak gösterilmiştir.

Tablo 5. Ülkelere Göre Yayın Sayıları

Ülke	Frekans (n)	Yüzde (n)
ABD	6.996	31,492
İngiltere	2.462	11,083
Çin	1.588	7,148
Almanya	1.420	6,392
Kanada	1.205	5,424
Avustralya	1.097	4,938
Fransa	870	3,916
İtalya	791	3,561
İspanya	749	3,372
Hollanda	677	3,047
Japonya	664	2,989
İsviçre	663	2,984
North Kore	441	1,985
Belçika	396	1,783
Tayvan	339	1,526
İsveç	320	1,440
Avusturya	279	1,256
Norveç	277	1,247
Hindistan	269	1,211
Danimarka	245	1,103
Brezilya	237	1,067
Türkiye	230	1,035
Toplam	22.215	100

Tablo 5'te ülkelere göre yayın sayıları incelendiğinden en çok yayının ABD'de (n=6.996) yapıldığı, ikinci sıranın 2.496 yayın sayısı ile İngiltere'ye, üçüncü sıranın da 1.588 yayın ile Çin'e ait olduğu, Türkiye'de ise alanda 230 yayın yapıldığı görülmektedir.

Kurumlara göre yayın sayıları incelendiğinde ise uluslararası ticaret alanının hem akademik hem de ekonomik kurum ve kuruluşlarla sivil toplum örgütleri, ekonomik araştırma enstitülerin ilgi alanına dahil olması sebebiyle farklı kurumlarca yayınlara rastlanılmaktadır. WoS veri tabanında yayın yapan kurum sayısının 7.426 olduğu görülürken, en çok yayın yapan ilk 10 kurumun frekans değerleri ve toplam yayın sayıları Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Kurumlara Göre Yayın Sayıları

Kurum	Frekans (n)	Yüzde (%)
Ulusal Ekonomik Araştırmalar Bürosu (NBER)	515	2,490
Dünya Bankası	284	1,373
Ekonomi ve Politika Araştırmaları Merkezi (CERP)	263	1,272
Harvard Üniversitesi	253	1,223
Nottingham Üniversitesi	206	0,996
Uluslararası Para Fonu (IMF)	193	0,933
Wisconsin Üniversitesi	172	0,832
Columbia Üniversitesi	168	0,812
Avustralya Ulusal Üniversitesi	167	0,808
İngiliz Kolombiya Üniversitesi	155	0,750
Diğerleri	18.303	88,511

Tablo 6'da verilen bulgular incelendiğinde kurumlara göre en fazla yayın yapan kurumun ABD merkezli Ulusal Ekonomik Araştırmalar Bürosu (n=515) olduğu tespit edilmiştir. En fazla yayın yapan kurumun, en fazla yayın yapılan ülkeden çıkması tesadüf değildir. Diğer yandan en fazla yayın yapan ikinci kurum, II. Dünya Savaşı

sonrasında özellikle gelişmekte olan ülkelere düşük faizli veya geri ödemesiz kredi imkanı sunan Birleşmiş Milletler nezdindeki Dünya Bankası (n=284)'nın olduğu görülmüştür. Üçüncü sırayı yine ABD merkezli Ekonomik ve Politik Araştırmaları Merkezi (n=263) alırken, dördüncü sırayı 253 yayın sayısı ile Harvard Üniversitesi almıştır.

Yazarlara göre yayın sayıları Tablo 7'de incelenmiştir.

Tablo 7. Yazarlara göre yayın sayıları

Yazarlar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Peter H. Egger	55	0,226
Mohsen Bahmani-Oskooee	40	0,164
Inma Martinez-Zarzoso	36	0,148
Robert C. Feenstra	33	0,136
Bilinmeyen*	32	0,131
Ernst-Ulrich Petersmann	31	0,127
Kym Anderson	30	0,123
David Greenaway	30	0,123
Elhanan Helpman	30	0,123
William A. Kerr	30	0,123

*: Tablonun beşinci sırasında yer alan ve bilinmeyen (n=32) olarak ifade edilen, bir yazarın imzası olmayan, kurumların himayesinde, yazarı belirsiz çalışmaların toplamını göstermektedir

Tablo 7'ye göre alanda en çok yayın yapan araştırmacının Zürih Federal Teknoloji Enstitüsü'nde karşılaştırmalı ekonomik modeller, doğrudan yabancı yatırımlar, uluslararası ticaretin temel prensipleri üzerine çalışmalar yapan Prof. Dr. Peter H. Egger (n=55) olduğu görülmüştür. İkinci sırada ise ekonomik büyümeler, kur farklılıkları gibi alanlarda çalışmalar yapan Wisconsin Üniversitesi'nden İranlı akademisyen Mohsen Bahmani-Oskooee (n=40)'dir.

Daha önce de bahsedildiği üzere alandaki yayınların %85,6'sının makale türünde olduğu tespit edilmişti (Tablo 3). Bu bağlamda yayınları yayımlayan dergilerin analizi de son derece önemli görülmüştür. Alanda en çok yayın yapan 10 dergi ve bu dergilere ait etki faktörleri, yayın sayıları Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8. Dergilere Göre Yayın Sayıları

Dergiler	Etki Faktörü	Yayın Sayısı	Yüzde (%)
Journal of International Economics	2,28	775	3,183
The World Economy	0,39	430	1,766
Applied Economics	0,79	272	1,117
Energy Policy	3,24	264	1,084
Journal Of World Trade	0,33	248	1,018
Ecological Economics	2,66	239	0,981
Canadian Journal Of Economics	0,40	224	0,920
Review Of International Economics	1,10	214	0,879
Journal Of International Economic Law	1,17	212	0,871
Economic Modelling	1,76	200	0,821

Tablo 8'e göre alanda en çok çalışma yayınlayan derginin, yayın hayatına 1971 yılında başlayan 2018 yılı etki faktörü 2,28 olan ve toplamda 775 yayın yapan *Journal of International Economics* dergisi olduğu görülmektedir. Bu derginin ticaret modelleri, ticaret politikası, uluslararası kurumlar, döviz kurları, açık ekonomi makroekonomisi, uluslararası finans, uluslararası faktör hareketliliği

gibi ampirik alanlarda yayın yaptığı bilinmektedir. İkinci sırada en çok yayın sayısına sahip dergi ise 430 yayınlı, ekonomi ve uluslararası ilişkiler, ticaret politikaları, açık ekonomi sorunları ve gelişmekte olan ekonomiler alanlarında çalışmalar üzerine yoğun yayın yapan *The World Economy* isimli dergi bulunmaktadır. Bu derginin de yayın hayatına 1977'de başladığı tespit edilmiştir.

Son olarak yayın türünde bildiri türünde de çok fazla yayın olduğu gözetilerek, alanda en çok yayın yapan kongreler incelenmiş, ilk 10 kongre Tablo 9'da gösterilmiştir.

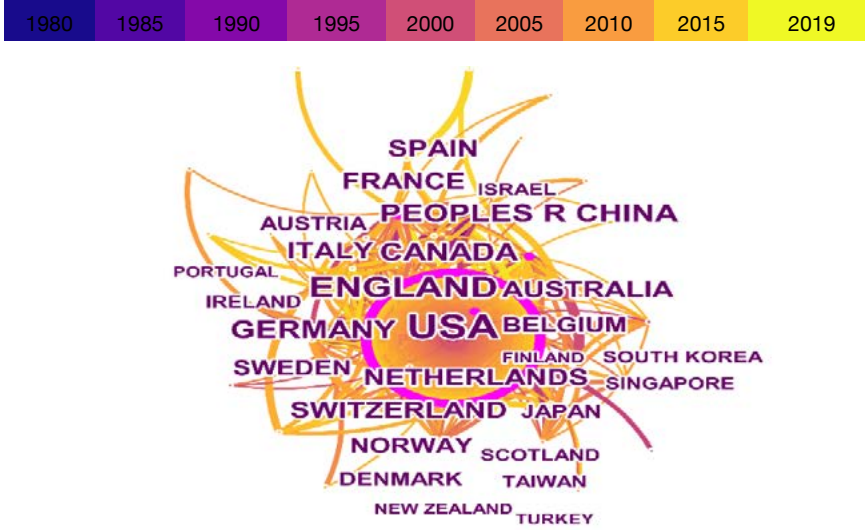
Tablo 9. Kongrelere Göre Yayın Sayıları

Kongreler	Yayın Sayısı	Yüzde (%)
International Conference on Management Science and Engineering	44	0,181
International Scientific Conference on Globalization	35	0,144
International Forum On Standardization and Trade China Focus	19	0,078
Annual Meeting of The American Political Science Association	17	0,070
Apjæ Symposium on International Trade in Honor of Professor Ronald Jones	17	0,070
International Conference on Public Economics and Management	17	0,070
Symposium on International Technical Barriers to Trade and Standardization	16	0,066
International Strategic Management Conference	15	0,062
International Multidisciplinary Scientific Conferences on Social Sciences and Arts	15	0,062
International Forum on International Trade and Investment	13	0,053

Tablo 9'a göre göre uluslararası ticaret alanında en çok bildiri sunulan kongre; ilki 2007 yılında Çin'de yapılan, yıllık olarak dünyanın farklı ülkelerinde düzenlenen International Conference On Management Science and Engineering (n=44) kongresidir.

4.2. Yayın Yapma İlişkilerinin İncelenmesi

Bu kısımda alanda yapılan yayınların ülke, kurum ve yazar açısından iş birlikleri incelenmiştir. İlk olarak alanda yayın yapılan ülkeler arası iş birliği ele alınmış, ülke iş birliği haritasının Şekil 2'deki gibi olduğu belirlenmiştir.

Şekil 2. Ülke İş Birlikleri Haritalaması

Şekil 2'de verilen ülke iş birliği haritalaması incelendiğinde 53 düğüm ve 349 bağlantıdan oluşan bir ağ görülmektedir. Bu ağ 16 kümeye ayrılmış olup, yoğunluğu 0,09'dur. Ülke iş birliktelikleri analiz edilirken aynı ülkeye mensup birden fazla yazarın yer aldığı çalışmalarda ülkeler bir kez sayılmıştır. Ağda her bir düğüm bir ülkeyi, her bir bağlantı ise ülkeler arasındaki ilişkileri belirtmektedir. Ülkeler arasındaki bağlantılar bağlantı sayısı arttıkça kalınlaşmaktadır. Ağdaki renklendirmeler yukarıdaki zaman çizelgesine uygun olarak iş birlikteliklerin gerçekleştirildiği yılları temsil etmektedir. Bağlantı renklerinin ağırlıklı olarak turuncu renkte olması, bu iş birlikteliklerin yakın tarihlerde gerçekleştiğinin göstergesidir. Düğümlerin etrafındaki pembe çemberin kalınlığı ve boyutu ise düğümlerin merkezilik derecelerinin yüksek olduğu anlamını taşımaktadır (Ukşul, 2016: 53). Ağın modularity değeri, $Q= 0,17$, mean silhouette değeri ise 0,19 olarak bulunmuştur. Diğer yandan çalışmanın temel amaçlarından birisi Türkiye'nin alandaki üretimi ve iş birliğidir. Şekil 2'de

verilen ülke iş birliği haritalamasında Türkiye'nin de gözükebilmesi için eşik alt limitlere kadar çekilmiştir. Bu durum Türkiye'nin uluslararası ticaret alanında akademik olarak çalışma yetersizliğinin bir sonucudur. Alt limitlere kadar çekilen ülke iş birliği haritasında da Türkiye'nin herhangi bir ülke ile iş birliğine gitmemiş olması alandaki akademik çalışmaların yetersizliğinin bir diğer kanıtıdır. Türkiye'deki uluslararası ticaret alanında çalışan araştırmacıların diğer ülke araştırmacıları ile iş birliği kurmalarının birden çok sebebi olabilir ancak uluslararası ticaret alanında eğitim veren lisans, yüksek lisans ve doktora öğretim programlarının son 10 yılda artış yakalaması, alanın 2016 itibarıyla doçentlik bilim alanı olarak nitelendirilmesi, alanda çalışan araştırmacıların sayısının azlığı bu sebepler arasında sayılabilir. Diğer yandan Şekil 2'de verilen ağda önemli yere sahip 10 ülkeye ait iş birliği ve merkezilik dereceleri detaylı olarak Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10. Ülke İş Birliklerinin Frekansları ve Merkezilik Dereceleri: İlk 10 ülke

Ülkeler	Frekans	Yıl	Küme#	Ülkeler	Merkezilik	Yıl	Küme#
ABD	2.255	1983	4	ABD	0.21	1983	4
İngiltere	756	1991	1	Fransa	0.20	1994	2
Almanya	355	1995	0	Hollanda	0.17	1993	2
Kanada	278	1991	1	İngiltere	0.13	1991	1
Çin	262	1999	1	Çin	0.11	1999	1
Hollanda	219	1993	2	Avustralya	0.10	1997	1
Avustralya	210	1997	1	Almanya	0.09	1995	0
Fransa	205	1994	2	Japonya	0.09	1995	3
İtalya	178	1993	0	İspanya	0.07	2000	0
İspanya	158	2000	0	Kanada	0.06	1991	1

Şekil 2'de ağda merkezi konumda olan ABD'nin diğer ülkelere göre en fazla iş birliğinde olduğu (n=2.255) Tablo 10'da verilen istatistiklerle de ortaya konmuştur. Bu ve daha önceki elde edilen bulgular, ABD'nin ülkeler arasındaki bilimsel ilişkilerin sağlanmasında ve devamında kilit rol üstlendiği ve köprü görevi gördüğüne yorumlanabilir.

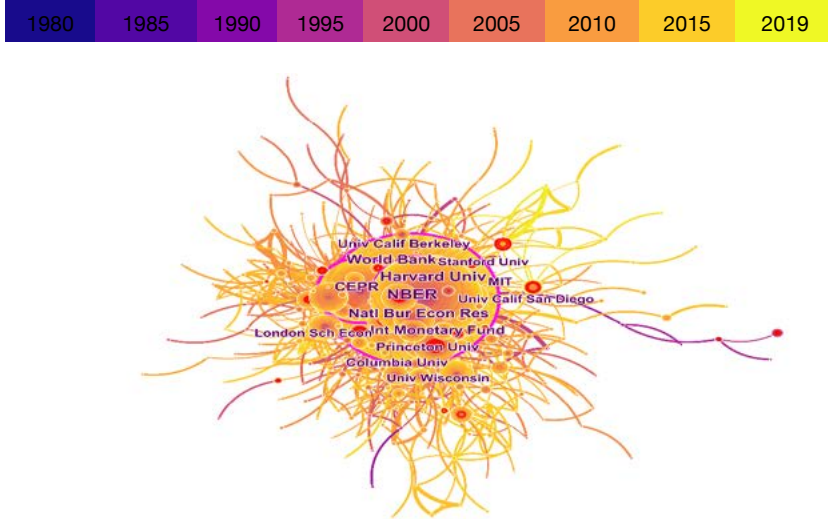
Ülke iş birliktelikleri analiz edilirken diğer bir bakılması gereken nokta ise burst (patlama) değerleridir. Patlama değeri bir ülkeden uluslararası ticaret alanında yapılan çalışmalara yapılan atıfların belli bir zaman aralığında aniden arttığı ve patlama yaptığını gösteren değerdir. Patlama değerinin yüksek olduğu dönemlerde ülkelerde o alandaki çalışmaların gelişiminde yeni eğilimler ve yeni konular yaratılarak alana önemli katkı sağlandığı yorumu yapılabilmektedir (Ukşul, 2016). Yapılan analiz sonucunda uluslararası ticaret alanındaki çalışmalara yönelik patlama değerleri en yüksek 10 ülke Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11. Ülkelerin Yıllara Göre Patlama Değerleri

Ülkeler	Patlama	Başlangıç	Bitiş	1980 - 2019
Kanada	6.0815	1994	1995	
Japonya	7.3886	1995	1999	
ABD	17.1438	1996	1997	
İrlanda	4.1613	1999	2003	
Danimarka	3.9629	2000	2002	
Yeni Zelanda	4.6191	2005	2011	
İskoçya	4.1005	2007	2009	
İsviçre	5.7298	2008	2009	
İspanya	5.3283	2013	2015	
Çin	32.5404	2014	2019	

Tablo 11'e göre son yıllarda ticaret hacmini dikkat çekici bir şekilde artıran, ihracat devi olan Çin'in, uluslararası ticaret alanında akademik çalışmalar konusunda da ciddi bir patlama yaşadığı belirlenmiştir. 2014 yılından başlayarak günümüze dek devam eden, 32,5 patlama derecesine sahip Çin'i, 17,1 patlama derecesiyle ABD takip etmektedir. Ancak ABD'deki bu patlamanın 1996-1997 arasında kısa süreli yaşandığı belirlenmiştir. Bu dönemin gümrük birliğinin kurulmasına yakın bir tarih olması uluslararası ticaret açısından önemini göstermektedir.

Alandaki yayın yapan kurumlar arası iş birliği haritalaması ise Şekil 3'te gösterilmiştir.

Şekil 3. Kurum İş Birliği Haritalaması

Şekil 3'te gösterilen kurum iş birliği haritalaması veya ağında 447 düğüm (kurumlar), 1243 bağlantı ve 97 küme bulunmaktadır. Ağın yoğunluğunun 0,012, düşük yoğunluğa sahip olduğu belirlenmiştir. Ağın homojenliğinin ölçüsü olan mean silhouette değerinin 0,20 olduğu, bu da ağın heterojen yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Ağın modularity değeri 0,44 olarak belirlemiştir. Bu değer de ağın yeterince kümeye ayrıldığı ve gevşek bir yapıya sahip olduğuna işaret etmektedir. Ağı oluşturan düğümlerin ağ değerlerini incelemek için yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgulara göre kurumların frekans değerleri Tablo 12'de, merkezilik dereceleri ise Tablo 13'te gösterilmiştir.

Tablo 12. Ortak Atıf Alan Kurumların Aldıkları Atıf Sayıları

Kurum	Frekans	Yıl	Küme#
National Bureau of Economic Research	290	1996	4
Harvard Universtiy	127	1998	0
World Bank	113	1998	0
Centre for Economic Policy Research	97	1994	5
International Monetary Fund	73	1998	3
Princeton University	66	1999	0
Columbia University	59	2000	0
University of California, Berkeley	55	1998	3
London School of Economics	53	2002	5

Tablo 13. Ortak Atıf Alan Kurumların Merkezilik Dereceleri

Kurum	Merkezilik	Yıl	Küme#
National Bureau of Economic Research	0,39	1996	4
Centre for Economic Policy Research	0,20	1994	5
Harvard University	0.08	1998	0
University of Oxford	0.07	1999	2
World Bank	0.06	1998	0
Columbia University	0.05	2000	0
International Monetary Fund	0.05	1998	3
Massachusetts Institute of Technology	0.05	1993	0
Georgetown University	0.05	2000	0

Tablo 12 ve Tablo 13'teki veriler incelendiğinde, National Bureau of Economic Research'ün (Ulusal Ekonomik Araştırmalar Bürosu) diğer kurumlarla en fazla iş birliği içinde yer alan kurum olduğu görülmektedir (n=290). Aynı zamanda NBER en yüksek merkezilik derecesine sahip kurum konumundadır. Buna göre, NBER kurumlar arasındaki bilimsel ilişkilerin sağlanmasında ve devamında kilit rol üstlendiği ve köprü görevi gördüğü söylenebilir. Çalışmaların yapıldığı kurumlara ilişkin yıllara göre atıf patlama değerleri Tablo 14'te gösterilmiştir.

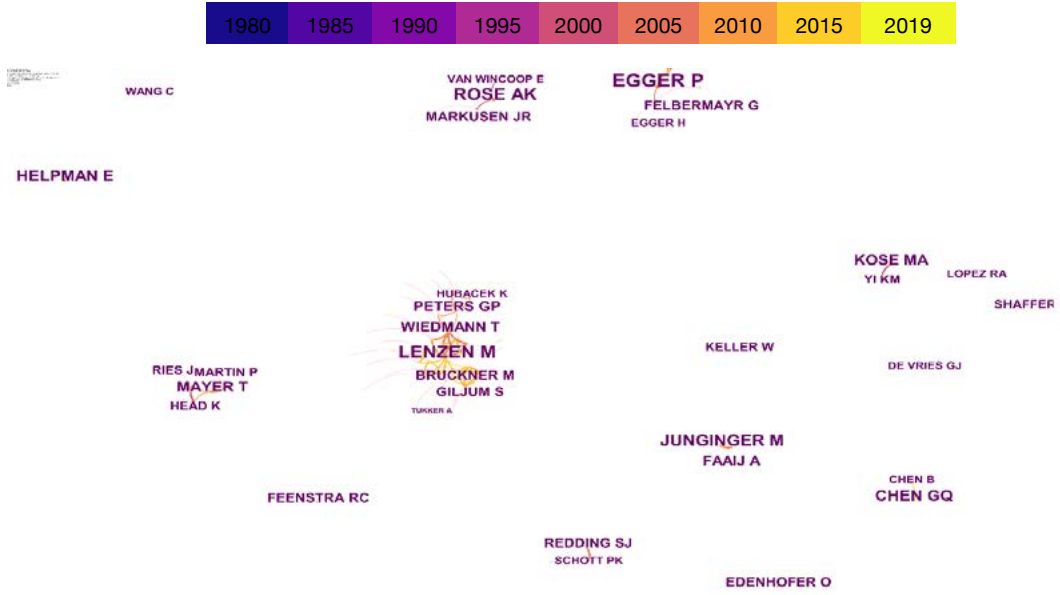
Tablo 14. Kurumların Yıllara Göre Atıf Patlama Değerleri

Kurumlar	Patlama	Başlangıç	Bitiş	1980 - 2019
University of California, Berkeley	5.3765	1987	1997	
National Bureau of Economic Research	10.1054	1987	1997	
University of Pennsylvania	5.4225	1992	1996	
Harvard University	5.4417	1994	1997	
International Monetary Fund	4.2116	1998	2000	
University of Texas at Austin	8.0901	1998	2006	
University of Colorado	8.9386	1998	2002	
University of California, Berkeley	6.3992	1998	2005	
Ohio State University	8.2724	1998	2003	
Federal Reserve Bank of New York	5.7247	1999	2001	
Stockholm School of Economics	4.8981	1999	2002	
London School of Economics	6.4807	1999	2006	
University of Wisconsin	5.1229	2001	2006	
Cornell University	3.9015	2001	2009	
Boston College	4.6777	2002	2007	
University of Pennsylvania	4.3136	2002	2004	
New York University	4.0825	2002	2006	
Michigan State University	4.2739	2003	2005	
London Business School	4.4438	2004	2009	
University of Amsterdam	3.8613	2006	2010	
Utrecht University	3.913	2008	2009	
Georgetown University	4.768	2009	2010	
Catholic University of Leuven	4.1825	2010	2015	
Tsinghua University	4.1998	2010	2016	
Wageningen University	3.9682	2012	2016	
Chinese Academy of Sciences	4.5557	2014	2015	
Peking University	7.6487	2015	2019	

Tablo 14 incelendiğinde en yüksek patlama değerine sahip kurumun en yüksek frekansa ve en büyük merkezilik derecesine sahip olan NBER (Ulusal Ekonomik Araştırmalar Bürosu) olduğu ve 1987-1997 döneminde 10,1 atıf patlamasına sahip olduğu görülmektedir. Listenin son 2 sırasında yer alan yani patlama değerleri güncel en yakın olan kurumlar ise diğer analizlerde olduğu gibi uluslararası ticaret alanında yapılan çalışmalarda yakın dönemde ön plana çıkan Çin'den Chinese Academy of Sciences (Çin Bilimler Akademisi) ve Peking University (Pekin Üniversitesi) olduğu görülmektedir.

Son olarak alanda yayın yapan yazarlar arasındaki iş birlikleri incelenmiştir. Analiz sonucunda yazarlar arası iş birliği haritalamasının Şekil 4'teki gibi olduğu belirlenmiştir.

Şekil 4. Yazar İş Birliği Haritalaması

Şekil 4'te gösterilen yazar iş birliği ağında, 388 düğüm (yazarlar), 245 bağlantı ve 234 küme bulunduğu tespit edilmiştir. Bu ağın yoğunluğu da 0,003 olarak tespit edilmiş, kurumlar arası iş birliği haritalamasında olduğu gibi yoğunluğunun çok düşük olduğu belirlenmiştir. Ağın mean silhouette değerinin 0,26 olduğu, modularity değerinin ise 0,94 olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu bulgulara göre ağın homojenlikten uzak olduğu, diğer yandan çok fazla kümeden oluşan gevşek bir yapıda olduğu görülmüştür. Ağı oluşturan düğümlerin ağ değerlerini incelemek için yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgulara göre yazarların frekans değerleri ve merkezilik dereceleri Tablo 15'te gösterilmiştir.

Tablo 15. Yazar İş Birliklerinin Frekansları ve Merkezilik Dereceleri

Yazarlar	Frekans	Yıl	Küme#	Yazarlar	Merkezilik	Yıl	Küme#
Peter H. Egger	16	2002	4	Peter H. Egger	0	2002	2
Manfred Lenzen	13	2007	1	Manfred Lenzen	0	2007	0
Andrew K Rose	12	2001	0	Andrew K Rose	0	2001	10
Martin Junginger	10	2008	1	Martin Junginger	0	2008	3
Elhanan Helpman	9	1995	1	Elhanan Helpman	0	1995	19
Guoqian Chen	9	2010	2	Guoqian Chen	0	2010	4
Jeffrey Bergstrand	9	2007	1	Jeffrey Bergstrand	0	2007	2
Thomas Rutherford	9	1993	2	Thomas Rutherford	0	1993	5
Andrei Levchenko	8	2007	0	Andrei Levchenko	0	2007	72
Joshua Aizenman	8	2008	0	Joshua Aizenman	0	2008	40

Tablo 15 incelendiğinde en yüksek frekansa sahip yazarın Peter H. Egger olduğu görülmüştür. Ancak analiz sonucunda hiçbir yazarın merkezilik derecesi hesaplanamamıştır. Bu Şekil 4'te görüldüğü üzere tüm yazar ve kümeler için, ilişkili olmayan kümeler arasında köprü kurulamadığı için, arasında merkezilik derecesinin olmadığını göstermektedir.

Yazarların yaptıkları çalışmalara belirli dönemlerde yoğun şekilde atıf yapılmasını gösteren yıllara göre atıf patlama değerleri ise Tablo 16'da gösterilmiştir.

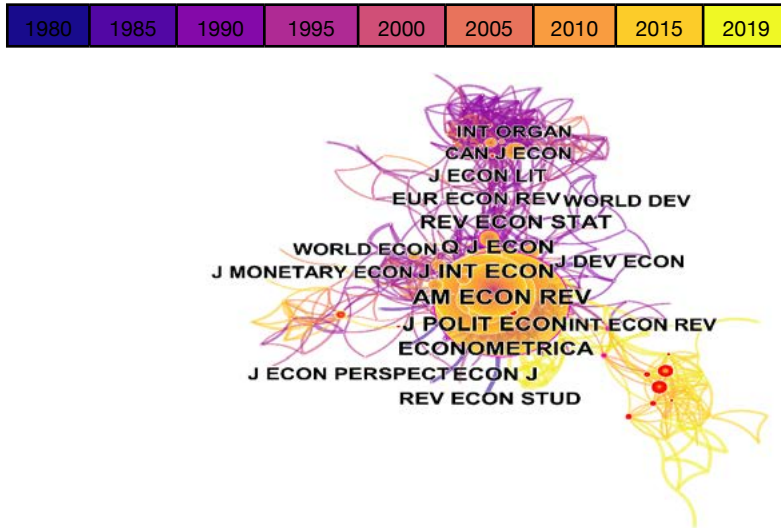
Tablo 16. Yazarların Yıllara Göre Atıf Patlama Değerleri

Yazarlar	Patlama	Başlangıç	Bitiş	1980 - 2019
Andrew K. Rose	5.2283	2001	2005	
Peter H. Egger	4.2496	2002	2008	

Tablo 16'ya göre; dikkat çekici atıf patlama değerine sahip sadece iki araştırmacı vardır. Bunlardan ilki; Avrupa Birliği'nin ortak para kullanımına geçtiği yıllarda Euro bölgesinin ve ortak para birimi tercihinin dış ticarete etkileriyle birlikte dolarizasyon hakkında çalışmalar yapan Kaliforniya Üniversitesi, Berkeley'den ekonomist Prof. Dr. Andrew K. Rose'dur. Diğer en yüksek atıf patlama değerine sahip araştırmacı ise aynı zamanda yazar iş birliktelikleri konusunda en yüksek frekansa sahip Zürih Federal Teknoloji Enstitüsü'nde Uygulamalı Ekonomi Profesörü olarak çalışan ve 2011 yılında ekonomik araştırmalara yaptığı katkılardan dolayı Gossen Ödülü'ne layık görülen Avusturyalı ekonomist Prof. Dr. Peter H. Egger'dir. Peter H. Egger'in 2002 yılında yaptığı çekim modeli ile uluslararası ticaret potansiyelini açıklamaya yönelik çalışmasının 2008 yılına kadar önemli atıf sayılarına ulaştığı belirlenmiştir.

4.3. Atıf Yapma İlişkilerinin İncelenmesi

Bu kısımda da uluslararası ticaret alanındaki dergi ve yayın değişkenleri açısından atıf yapma ilişkileri incelenmiştir. İlk olarak dergiler arasındaki ortak atıf ağ analizi Şekil 5'te gösterildiği gibi elde edilmiştir.

Şekil 5. Dergi Ortak Atıf Analizi

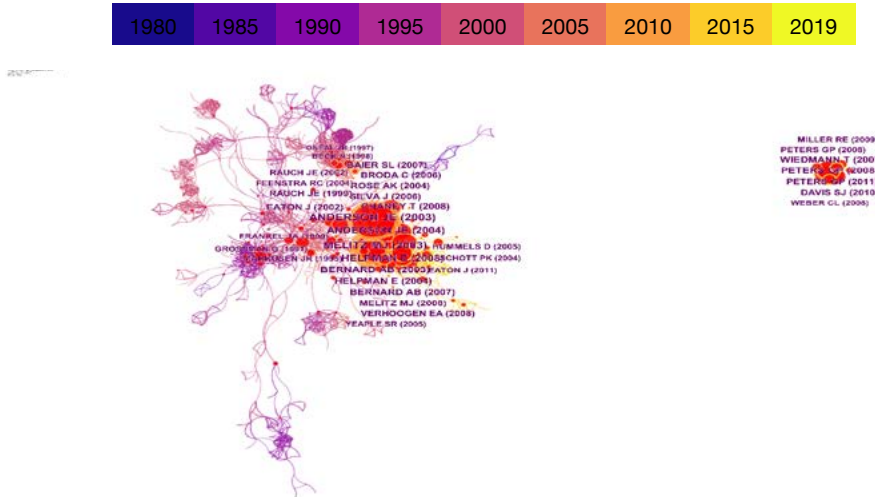
Söz konusu ağı oluşturan 291 düğüm, 1386 bağlantı ve 9 küme arasında yer alan ilk 10 dergi ve bu dergilere ait frekans değerleri Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17. Ortak Atıf Alan Dergilerin Aldıkları Atıf Sayıları

Dergi	Frekans	Yıl	Küme#
American Economic Review	2.577	1980	0
Journal of International Economics	2.062	1980	2
Quarterly Journal of Economics	1.774	1982	1
Journal of Political Economy	1.605	1980	0
Review of Economics and Statistics	1.478	1982	2
Econometrica	1.450	1982	0
The Economic Journal	1.122	1980	1
The Review of Economic Studies	956	1980	1
European Economic Review	947	1985	0
Journal of Economic Literature	833	1992	0

Tablo 17 incelendiğinde uluslararası ticaret alanında çalışmaların yer aldığı dergilerin oluşturduğu ağda en yüksek merkezilik derecesine sahip derginin 0,20 merkezilik derecesine sahip olan American Economic Review olduğu görülmektedir. Ortak atıf alan dergiler ağındaki diğer iki önemli yayın ise 0,18 merkezilik derecesine sahip Environmental and Resource Economics ve 0,16 merkezilik derecesine sahip World Economics adlı dergiler olduğu görülmektedir. Merkezilik derecesi örüntüdeki kümeleri birbirine bağlama özelliğini göstermektedir. Merkezilik derecesi yüksek olan düğümler ağda önemli bir yere sahip olup ağdaki diğer düğümlerin birbirleriyle ilişki içinde olmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda bu dergilerin, ortak atıf alan dergiler kümelerinin arasındaki bağın canlı tutulması görevi gördüğü söylenebilir.

Yayın ortak atıf ağı analizi ise Şekil 6’deki gibidir.

Şekil 6. Yayın ortak atıf ağı

Şekil 6’da gösterilen ağda 1374 düğüm (yazar), 4095 bağlantı ve 126 küme oluşumuna rastlanılmıştır. Şekil 6’daki yazar ortak atıf ağında belirgin biçimde gözükten atıf kaynaklarının atıf sayıları, yılları ve kümeleri Tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 18. Atıf Kaynaklarının Aldıkları Atıf Sayıları

Kaynaklar	Atıf Sayısı	Yıl	Küme#
Melitz, M. (2003). The Impact of Trade on Intra-Industry Reallocations and Aggregate Industry Productivity. <i>Econometrica</i> , 71(6), 1695-1725.	170	2003	4
Anderson, J.E. and van Wincoop, E. (2003). Gravity with gravitas: A solution to the border puzzle. <i>American Economic Review</i> , 93(1):170-192.	158	2003	1
Anderson, J.E. and van Wincoop, E. (2004). Trade Costs. <i>Journal of Economic Literature</i> , 42, 691-751.	117	2004	1
Helpman, E., Melitz, M., Rubinstein, Y., (2008). Estimating Trade Flows: Trading Partners and Trading Volumes. <i>Quarterly Journal of Economics</i> , 123, 441-487.	113	2008	1
Bernard, A.B., Eaton, J., Jensen, B.J. and Kortum, S. (2003). Plants and Productivity in International Trade. <i>American Economic Review</i> , 93 (4): 1268-1290.	104	2003	4
Glen, P. Peters and Hertwich, E.G. (2008). CO2 Embodied in International Trade with Implications for Global Climate Policy. <i>Environmental Science & Technology</i> , 42 (5), 1401-1407	98	2008	0
Helpman, E., Melitz, M., and Yeaple, S.R., (2004). Export Versus FDI with Heterogeneous Firms. <i>American Economic Review</i> , 94 (1): 300-316.	88	2004	4
Bernard, A.B., Jensen, B.J., Redding, S.J. Schott, P.K., (2007). Firms in International Trade,” <i>Journal of Economic Perspectives</i> , American Economic Association, vol. 21(3), 105-130.	85	2007	4
Chaney, T. (2008). Distorted Gravity: The Intensive and Extensive Margins of International Trade. <i>American Economic Review</i> , 98 (4): 1707-21.	83	2008	4
Wiedmann, T., M. Lenzen, K. Turner, and J. Barrett (2007). Examining the Global Environmental Impact of Regional Consumption Activities – part 2: Review of Input - Putput Models for the Assessment of Environmental Impacts Embodied in Trade. <i>Ecological Economics</i> , 61, 15-26.	82	2007	0

Tablo 18’de verilen sonuçlara göre; Marc J. Melitz’in 2003 yılında yaptığı, Küme 4’te yer alan ve ticaretin endüstri içi yeniden yönlendirme ve toplam sektör verimliliği üzerindeki etkisini analiz ettiği, *Econometrica* dergisinde yayınlanan çalışma 170 atıf ile en çok atıf alan çalışmadır. Uluslararası ticaret alanında yapılan önemli atıf kaynağı çalışmaların yıllara göre aldıkları atıf patlama değerleri ise Tablo 19’da gösterilmiştir.

Tablo 19. Atıf Kaynaklarının Yıllara Göre Patlama Değerleri

Kaynaklar	Patlama	Başlan gıç	Bitiş	1980 - 2019
MELITZ MJ, 2003, ECONOMETRICA, V71, P1695,	62.6289	2005	2011	
ANDERSON JE, 2003, AM ECON REV, V93, P170,	56.7171	2006	2011	
ANDERSON JE, 2004, J ECON LIT, V42, P691,	38.8574	2007	2012	
BERNARD AB, 2003, AM ECON REV, V93, P1268,	36.835	2005	2011	
HELPMAN E, 2008, Q J ECON, V123, P441,	35.9029	2010	2015	
CHANEY T, 2008, AM ECON REV, V98, P1707,	31.4095	2010	2015	
HELPMAN E, 2004, AM ECON REV, V94, P300,	31.1963	2006	2012	
RAUCH JE, 1999, J INT ECON, V48, P7,	29.1786	2001	2007	
BERNARD AB, 2007, J ECON PERSPECT, V21, P105,	28.3123	2009	2015	
PETERS GP, 2008, ENVIRON SCI TECHNOI, V42, P1401,	28.0065	2009	2016	
PETERS GP, 2011, P NATL ACAD SCI USA, V108, P8903,	27.2639	2012	2019	
EATON J, 2002, ECONOMETRICA, V70, P1741,	25.8011	2003	2010	
ROSE AK, 2004, AM ECON REV, V94, P98,	25.4627	2006	2012	
WIEDMANN T, 2007, ECOL ECON, V61, P15,	23.7903	2009	2015	

Tablo 19'a göre Marc J. Melitz'in 2003 yılında yaptığı ve ticaretin endüstri içi yeniden yönlendirme ve toplam sektör verimliliği üzerindeki etkisini analiz ettiği, Econometrica dergisinde yayınlanan çalışma 2005 – 2011 yıllarında 62,6 ile en yüksek atıf patlama değerine sahiptir.

4.4. Konu Başlığı ve Kelime Kullanım İlişkilerinin İncelenmesi

Bu kısımda uluslararası ticaret alanındaki yayınlarda öne çıkan konu başlığı ve kelime kullanım ilişkileri incelenmiştir. Tablo 21'de alanda önemli yer edinilen ilk 10 konu başlığına ve frekans değerlerine yer verilmiştir.

Tablo 20. Konu Başlıklarının Frekansları ve Merkezilik Dereceleri

Alanlar	Frekans	Yıl	Küme#	Alanlar	Merkezilik	Yıl	Küme#
işletme & ekonomi	3891	1980	3	işletme & ekonomi	0,47	1980	3
iktisat	3296	1980	3	enerji & yakıtlar	0,47	1994	1
uluslararası ilişkiler	824	1986	0	iktisat	0,33	1980	3
hükümet & hukuk	727	1985	0	sosyal bilimler	0,20	1998	0
çevre bilimi	618	1991	2	yönetim	0,19	1989	5
çevre çalışmaları	616	1991	2	çevre bilimi	0,16	1991	2
işletme, finans	473	1986	5	çevre çalışmaları	0,16	1991	2
politika	448	1990	0	işletme	0,16	1989	5
işletme	358	1989	5	hükümet & hukuk	0,12	1985	0
yönetim	350	1989	5	tarım	0,10	1991	1

Tablo 20'deki veriler incelendiğinde, işletme & ekonomi konu başlığına sahip çalışmaların diğer konulara göre en fazla frekansa sahip olduğu görülmektedir (n=3891). Aynı zamanda işletme & ekonomi konu başlığı 0.47 ile en yüksek merkezilik derecesine sahip konudur. Buna göre, bu alanda yapılan çalışmalar uluslararası ticaret içinde diğer alanlar arasındaki bilimsel ilişkilerin sağlanmasında ve devamında kilit rol üstlendiği ve köprü görevi gördüğü söylenebilir. Konu başlıkları için atıf ağı Şekil 7'de gösterilmiştir.

1980

Şekil 7. Konu Başlıkları Atıf Ağı

Analiz sonucunda 63 düğüm ve 245 bağlantıdan oluşan bir ağ elde edilmiştir. Ağ 8 kümeye ayrılmış olup, yoğunluğu 0.13'dur. Merkezdeki düğümün etrafındaki pembe çemberin kalınlığı ve boyutu ise düğümün merkezlik derecelerinin yüksek olduğu anlamını taşımaktadır. Ağın modularity değeri, $Q= 0.47$, mean silhouette değeri ise 0.57 olarak bulunmuştur. Buna göre ağ yeterli sayıda kümeye ayrılmış olup, homojen bir yapıya sahiptir.

Uluslararası ticaret alanında yapılan çalışmalarda kullanılan kelimelerin ortak kelime analizi sonucunda ön plana çıkan kelimeler, frekans değerleri ve merkezlik dereceleri Tablo 22'de gösterilmiştir.

Tablo 22. Yayınlarda Kullanılan Ortak Kelimelerin Frekansları ve Merkezlik Dereceleri

Kelime	Frekans	Yıl	Küme#	Kelime	Merkezlik	Yıl	Küme#
uluslararası ticaret	1.459	1991	1	uluslararası ticaret	0,16	1991	0
ticaret	878	1991	0	ticaret	0,10	1991	1
model	506	1991	3	şirket	0,09	1993	0
büyüme	428	1991	3	tüketim	0,09	1996	3
politika	320	1992	1	birleşik devletler	0,08	1993	1
pazar	311	1993	0	siyaset	0,08	1992	0
verimlilik	289	1993	0	dinamikler	0,08	1995	2
birleşik devletler	269	1993	3	faktör	0,07	1991	1
doğrudan yabancı yatırım	263	1995	0	bilgi	0,07	1994	1
şirket	234	1993	2	model	0,06	1991	3

Tablo 22 incelendiğinde uluslararası ticaret alanındaki çalışmalarda en çok “uluslararası ticaret”, “ticaret”, “model”, “büyüme”, “politika”, “pazar”, “verimlilik” gibi kavramlar yer almaktadır. Ortak kelime ağ analizi ise Şekil 8’de gösterilmiştir.

Şekil 8. Ortak Kelime Ağı

Şekil 8'e göre oluşan ağın yoğunluğu 0,04 olup düşük yoğunluğa sahiptir. Ağın mean silhouette değeri 0,29 olup, ağın homojenlikten uzak bir yapıya sahip olduğu söylenebilir.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada 1980 - 2019 yılları arasında Web of Science veri tabanında indekslenmiş uluslararası ticaret alanındaki 20.679 çalışma doküman analiz yöntemiyle, alanda en çok atıf alan ilk 5.000 çalışmada yayın yılları, yazarları, kurumları, ülkeleri, yayımlandıkları dergi ve kongre yayınları ve kaynakçaları bakımından bibliyometrik açıdan sosyal ağ analizi yöntemiyle betimsel olarak incelenmiştir.

Yıllara göre yayın sayıları incelenirken 1980 – 2019 yılları arasındaki yaklaşık 40 yıllık süreç, 5 yıllık dönemlere ayrılmıştır. Oluşturulan dönemlerdeki yayın sayılarının doğrusal şekilde arttığı görülmüştür. Çalışma yapılırken 2019 yılı henüz tamamlanmamış olmasına rağmen 2015 – 2019 yılları arasında yapılan 7.183 çalışma toplam incelenen çalışma sayısının %34,7'sine denk gelmektedir. Bu da alana olan ilginin ve alanda yapılan akademik çalışmaların her geçen gün arttığının kanıtıdır. Bu artışa, alana olan ilginin artmasıyla birlikte veri tabanında indekslenen yayın, dergi, kitap ve kongre bildirileri sayılarının artması da katkı sağlamaktadır.

Yayınların kategorisel olarak dağılımları incelendiğinde ise uluslararası ticaretin ekonomik bir faaliyet olması ve iktisat biliminin alt anabilim dalı olarak kabul edilmesinden dolayı en çok yayının iktisat kategorisinde olduğu görülmüştür. İktisat kategorisini takiben uluslararası ilişkiler ve hukuk kategorilerinde çok yayın yapılması, uluslararası ticaretin ülkeler arasındaki ticari faaliyetleri ele almasıyla açıklanabilir. Devletlerin uyguladığı ticari kanunlar, milletlerin tutum ve davranışları ticari faaliyetlere yön veren önemli konu başlıklarıdır.

Uluslararası ticaret alanında yapılan çalışmalar türlerine göre analiz edildiğinde ise alandaki çalışmaların çoğunun makale şeklinde yapıldığı görülmüştür. Çalışmaların yayımlandıkları dillere göre bulgular değerlendirildiğinde ise çalışmaların %96 oranında İngilizce olduğu görülmüştür. İngilizcenin akademik dil olarak kabul edilmesi, alandaki önemli dergilerin İngilizce yayın yapması, en çok yayın üreten kuruluşların İngilizce konuşulan ülkelerde olması ve çalışmaların daha çok kişi tarafından anlaşılmasının istenmesi bu sonucu normal kılmaktadır.

Ülkelere göre yayın sayısı analizinde ABD'de yapılan çalışmaların alandaki toplam yayın sayısının %31,4'ünü oluşturduğu ve açık ara en çok yayın yapılan ülke olduğunu göstermiştir. Bu durumun temel sebebi; önemli finans kuruluşlarının, bağımsız ekonomi araştırma merkezlerinin, alanda önemli kabul edilen dergilerin ve üniversitelerin ABD'de bulunmasıdır. Ülkelere göre analizde ABD ve İngiltere'nin ardından en çok yayın üreten üçüncü ülkenin Çin olduğu görülmüştür. Dış ticaret rakamlarına bakıldığında hem ihracat hem de ithalat alanında zirveye oynayan Çin'in uluslararası ticaret alanında akademik çalışma sayısında da 2000'li yıllarla birlikte ciddi artış görülmektedir.

Yayınların kurumlara göre dağılımı incelendiğinde; ABD merkezli bağımsız araştırma şirketi Ulusal Ekonomik Araştırmalar Bürosu'nun (National Bureau of Economic Research) alanda en çok çalışma üreten kurum (n=515) olduğu görülmüştür. NBER hem kendi bünyesindeki araştırmacıların yaptığı çalışmalarla hem de diğer kurumlarla iş birliği yaparak oluşturduğu yayınlarla alandaki en önemli aktör kabul edilmektedir. Bu bağımsız araştırma şirketini yayın sayısı bakımından takip eden kurum Dünya Bankası'dır. Dünya Bankası'nda çalışan uzmanların makaleleri ve raporları sadece kurum bünyesinde çıkarılan yayınlarda değil aynı zamanda indeksli dergilerde de yayınlanarak alana katkı sunmaktadır. Kurum sıralamasında en çok yayın üretilen üniversitenin ise; bünyesinde

hem uluslararası ticaret teorileri konusunda saygın akademisyenler hem de kendi indeksli dergilerini barındıran dördüncü sıradaki Harvard Üniversitesi olduğu görülmüştür.

Uluslararası ticaret alanında çalışmalar yapan yazarların yayın sayıları incelendiğinde alanın en çok yayın üreten ismi Zürih Üniversitesi'nden karşılaştırmalı ekonomik modeller, doğrudan yabancı yatırımlar, uluslararası ticaretin temel prensipleri üzerine çalışmalar yapan Prof. Dr. Peter H. Egger olduğu görülmüştür. İkinci sıradaki isim ise ekonomik büyümeler, kur farklılıkları gibi alanlarda çalışmalar yapan Wisconsin Üniversitesi'nden İranlı akademisyen Mohsen Bahmani-Oskooee'dir.

Alanda yapılan çalışmaların dergilere göre dağılımı incelendiğinde en çok çalışma yayınlayan derginin yayın hayatına 2018 yılında etki faktörü 2,28 olan ve toplamda 775 yayın yapan Journal of International Economics dergisi olduğu görülmüştür. Derginin yayınları; ticaret modelleri, ticaret politikası, uluslararası kurumlar, döviz kurları, açık ekonomi makroekonomisi, uluslararası finans, uluslararası faktör hareketliliği gibi ampirik konulardadır. İkinci sırada en çok yayın sayısına sahip dergi ise 430 yayınlı, ekonomi ve uluslararası ilişkiler, ticaret politikaları, açık ekonomi sorunları ve gelişmekte olan ekonomiler alanlarında çalışmaları kapsayan The World Economy dergisidir. Bu dergiler sadece çokça yayına ev sahipliği yaptığından değil, aynı zamanda yüksek etki faktörüne sahip olmalarından dolayı da alanın en önemli yayın kaynaklarıdır. Ülkemizde alanda çalışma yapan araştırmacıların, akademisyenlerin çalışmalarının etkisinin artması için bu gibi dergilere yönelmesi, yayınlanabilecek çalışmalar üretmesi önem arz etmektedir.

Alandaki kongre kaynaklı yayınlar incelendiğinde uluslararası ticaret alanında en çok bildiri sunulan kongre; ilki 2007 yılında Çin'de yapılan, yıllık olarak dünyanın farklı ülkelerinde düzenlenen International Conference on Management Science And Engineering kongresi olduğu görülmüştür.

Dünyanın farklı yerlerinden pek çok araştırmacının katılımı ile gerçekleştirilen bu kongrelerde sunumu yapılan bildirimler, sonrasında tam metin olarak bildiri kitaplarında yer alır ve daha fazla kişiye ulaşım imkanı sağlar. Bu bağlamda alanda yapılan çalışmaları takip etmek ve etki alanı yüksek çalışmalar yapabilmek için kongrelerin takip edilmesi, katılımının sağlanması ve desteklemesi son derece önemlidir.

Çalışmada uluslararası ticaret alanında yapılan çalışmaların için örüntüler oluşturularak, yayın ilişkileri analiz edilmiştir. İlk olarak ülkelerin alanda yapılan çalışmalarda iş birliklilikleri incelenmiş; bu incelemeye ait örüntü frekans ve merkezilik dereceleriyle birlikte yıllara göre atıf patlama değerleri sunulmuştur. Bulunan sonuçlara göre alanda en yüksek frekans (n=2.255) ve merkezilik derecesine sahip olan ülke ABD'dir. Yayın sayılarına ilişkin analiz doğrultusunda da ilk sırada olan ABD, geliştirilen iş birliklilikleriyle ülkeler arasındaki bilimsel ilişkilerin sağlanmasında ve devamında kilit rol üstlendiği ve köprü görevi gördüğü belirlenmiştir. İş birliği örüntüsünde gözükse de fakat hem merkezden uzak olan, hem de merkezdeki kümeden uzak olan Türkiye'nin ise çalışmalarda iş birliği yapma konusunda yetersiz kaldığı görülmüştür. Türkiye'nin bu durumu yapılan çalışmaların yerel çalışmalardan öteye gitmemesi ve etkili çalışmalar olmaması ile doğrudan alakalıdır. Ülkelerin iş birliği konusunda diğer bakılan değer olan atıf patlamalarında ise Çin'in 2014 yılından başlayarak günümüzde devam eden çok ciddi oranda atıf patlama değerine sahip olduğu görülmüştür. Bu da son dönemde Çin kaynaklı çalışmalara sadece ülke araştırmacılarının değil, dünyanın farklı yerlerinden araştırmacıların ilgili olduğu ve iş birliğiyle çalışmalara ürettiklerini göstermektedir.

Alanda yapılan çalışmaların yer aldığı dergilerin ortak atıf ağına ilişkin örüntü incelendiğinde; ilk sayısı 1911 yılında Amerikan Ekonomik Birliği tarafından basılan ve aylık olarak yayınlanmaya

devam eden American Economic Review adlı derginin hem en yüksek frekans değerine hem de en yüksek merkezilik derecesine sahip olduğu görülmüştür. Ekonomi alanında en eski yayınlardan olan bu derginin etki faktörünün yüksek olması da dergide yayınlanan çalışmaların alan için ne kadar önemli çalışmalar olduğunun göstergesi niteliğindedir. Yayınların ortak atıf ağına ilişkin sonuçlar değerlendirildiğinde Marc J. Melitz'in 2003 yılında yaptığı, Econometrica dergisinde yayınlanan ve ticaretin endüstri içi yeniden yönlendirme ve toplam sektör verimliliği üzerindeki etkisini analiz ettiği çalışması analizi yapılan 5.000 çalışmada 170 ortak atıf ile en çok atıf alan çalışmadır. Bu çalışmanın analize dahil edilmeyen çalışmalarda birlikte toplam atıf sayısı çok daha fazladır. Bahsi geçen çalışma diğer çalışmalara nispeten yüksek sayılabilecek merkezilik derecesine ve 2005 – 2011 arasında ciddi atıf patlama değerine sahiptir. Diğer çalışmalar için de en yüksek atıf patlama değerlerine bakıldığında özellikle 2000'li yıllarda alanda yapılan çalışmalarda yüksek atıf patlama değerlerine rastlanmıştır. Bu da analize dahil edilen çalışmaların belirli konular etrafında toplandığını ve alana yön verme kabiliyetine sahip olduklarını göstermektedir.

Alanda yapılan çalışmaların yayın ortak atıf ağlarına göre oluşan konu kümelenmeleri incelendiğinde en büyük kümelenmenin 97 çalışma ile "sömürge ticaret bağlantısı" etiketli çalışmaları içeren kümelenme olduğu görülmüştür. Konu kümelenmelerinin ortalama atıf yıllarına bakıldığında uluslararası ticaret alanında en büyük ilk 16 küme içerisinde güncel sayılabilecek konular; ülkelerin ihracat yaparken tutumları ile ilgili çalışmaları içeren ortalama atıf alma yılı 2007 olan "ihracat tutumu" etiketli küme ve "krize dayanıklı hizmet" etiketli 9 çalışmayı içeren ve ortalama atıf yılı 2011 olan küme olduğu görülmüştür.

Uluslararası ticaret alanındaki yayınların konu başlıkları incelediğinde ise alanın doğası gereği

işletme, iktisat ve finans alanında yoğunlukta olduğu görülmüştür. Takiben ise uluslararası ticaretin konusu olabilecek uluslararası ilişkiler, enerji, hukuk ve politika gibi konu başlıklarında yoğunluk olduğu görülmüştür. Kelimelerin ortak kullanımına yönelik oluşturulan örüntüde ise yoğun olarak "uluslararası ticaret", "büyüme", "politika" ve "pazar" kavramlarının olduğu görülmüştür.

Sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde; uluslararası ticaret alanına yön veren çalışmaların alanın gelişmesiyle paralellik gösterdiği açıktır. Alanda yayın yapan köklü kuruluşlar ve dergiler iş birliklerine açık yapıda olup, araştırmacılar için köprü görevi görmektedirler. Alanda yapılan akademik çalışmaların ise dünya ticaret rakamlarına ne kadar duyarlı oldukları Çin'in küresel ticarete yaptığı atılım ile birlikte neredeyse incelenen tüm alanlarda ön plana çıkmasıyla görülmüştür. Uluslararası ticaretin ülkemizde çok eski sayılmayacak bir anabilim dalı olması ve araştırmacıların etkisi düşük çalışmalar yapmasıyla alakalı olarak Türkiye kaynaklı çalışmaların, kurumların ve dergilerin analizlerde dikkat çekebilecek değerlere sahip olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Bu çalışma ile Türkiye'de alanda çalışan veya yeni başlayan araştırmacılar için uluslararası ticaret alanında önem atfedilen konuların, anahtar kavramların neler olduğu, hangi dergilerin alandaki trendi belirlediği ve yönettiği, ülkeler, yazarlar ve kurumların alandaki çalışmalarla öne çıktığı gösterilmek istenmiş, Türkiye'de yeni olan bu alanın Dünya genelindeki genel çerçevesi özetlenmiş; bu bağlamda araştırmacıların bu çalışmanın bulgularını dikkate almaları önerilmiştir. Öyle ki gelecekte ilgili araştırmacılarının Türkiye'de uluslararası ticaret alan yazının gelişmesine destek sağlarken, bu çalışmanın bulgularını dikkate almaları durumunda, uluslararası alan endekslili yayınlarda Türkiye ve Türk araştırmacılarının daha sık adlarını duyurabilecekleri, daha çok iş birliği ve daha çok araştırma ile ülkede uluslararası ticaret teorisi, eğitimi, politikası ve istihdam sorunlarına çözüm sağlayacakları düşünülmüştür.

Kaynakça

1. Akın, H. (2012). *Dış Ticaret Sözlüğü*. Ankara. Elma Yayınları. İş ve Yönetim Serisi,
2. Anderson, J.E. & van Wincoop, E. (2003). Gravity with gravitas: A solution to the border puzzle. *American Economic Review*, 93(1):170-192.
3. Anderson, J.E.& van Wincoop, E. (2004). Trade Costs. *Journal of Economic Literature*, 42, 691-751.
4. Bernard, A.B., Eaton, J., Jensen, B.J. & Kortum, S. (2003). Plants and Productivity in International Trade. *American Economic Review*, 93 (4): 1268-1290.
5. Chaney, T. (2008). Distorted Gravity: The Intensive and Extensive Margins of International Trade. *American Economic Review*, 98 (4): 1707-21.
6. Dunning T., (1993). Accurate Methods for The Statistics Of Surprise and Coincidence. *Computational Linguistics*, 19/1: 61-74.
7. Güzeller, C. O., & Çeliker, N. (2019). Bibliometrical analysis of Asia Pacific Journal of Tourism Research. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 24(1), 108-120.
8. Glen, P. Peters & Hertwich, E.G. (2008). CO2 Embodied in International Trade with Implications for Global Climate Policy. *Environmental Science & Technology*, 42 (5), 1401-1407
9. Helpman, E., Melitz, M., & Rubinstein, Y., (2008). Estimating Trade Flows: Trading Partners and Trading Volumes. *Quarterly Journal of Economics*, 123, 441-487.
10. Helpman, E., Melitz, M., & Yeaple, S.R., (2004). Export Versus FDI with Heterogeneous Firms. *American Economic Review*, 94 (1): 300-316.
11. Hume, E.W. (1923). *Statistical Bibliography in Relation to the Growth of Modern Civilization*, Gratfon & Co, London.
12. Mangır, F. & Acet, H. (2014). Serbest Ticaret ve Korumacılık, Avrupa Birliği'nde Malların Serbest Dolaşımı ve Türkiye'nin Uyumu. Selçuk Üniversitesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Dr. Mehmet YILDIZ Özel Sayısı*, 93-108.
13. Melitz, M. (2003). The Impact of Trade on Intra-Industry Reallocations and Aggregate Industry Productivity. *Econometrica*, 71(6), 1695-1725.
14. Newman, M. E. & Girvan, M. (2004). Finding and Evaluating Community Structure in Networks. *Physical Review E*, 69(2):026113.
15. Olczyk, M. (2016a). A Systematic Retrieval of International Competitiveness Literature: A Bibliometric Study. *Eurasian Economic Review*, 6(3), 429-457.
16. Olczyk, M. (2016b). Bibliometric Approach to Tracking the Concept of International Competitiveness. *Journal of Business Economics and Management*, 17(6), 945-959.
17. Pritchard, A. (1969). *Statistical Bibliography; An Interim Bibliography*. NorthWestern Polytechnic, School of Librarianship. May. Pp. 184 244. Classic Paper: Obsolescence of Books in College Libraries.
18. Rousseeuw, P. J. (1987). Silhouettes: A Graphical Aid to The Interpretation and Validation of Cluster Analysis. *Journal of Computational And Applied Mathematics*, 20, 53-65.
19. Salton, G., Wong, A., & Yang, C. S. (1975). A Vector Space Model for Automatic Indexing. *Communications of the ACM*, 18(11), 613-620.
20. Seyidoğlu, H. (2015). *Uluslararası İktisat*. (20. Baskı). (s.144-147). İstanbul, Güzem Can Yayınları
21. Simovici, D. (2007). Data Mining Algorithms I: Clustering, (Der.), Amiya, N. and Ivan, S., *Handbook of Applied Algorithms*, Wiley-IEEE Press, 177-217.
22. T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2007). Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013). https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Dokuzuncu_Kalkinma_Planı-2007-2013.pdf Erişim Tarihi:27.11.2018
23. Tian, X., Geng, Y., Sarkis, J., & Zhong, S. (2018). Trends and features of Embodied Flows Associated with International Trade Based on Bibliometric Analysis. *Resources, Conservation and Recycling*, 131, 148-157.
24. Uğuşul, E. (2016). *Türkiye'de Eğitimde Ölçme Ve Değerlendirme Alanında Yapılmış Bilimsel Yayınların Sosyal Ağ Analizi İle Değerlendirilmesi: Bir Bibliyometrik Çalışma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Antalya.
25. Vijayasri, G. V. (2013). The Importance Of International Trade in The World. *International Journal of Marketing, Financial Services & Management Research*. 9 (2). 111-119.
26. Wei, G. (2019). A Bibliometric Analysis of the Top Five Economics Journals During 2012–2016. *Journal of Economic Surveys*, 33(1), 25-59.
27. Wiedmann, T., M. Lenzen, K. Turner, & J. Barrett (2007). Examining the Gloabal Environmental Impact of Regional Consumption Activities – part 2: Review of Input - Putput Models fort he Assessment of Environmental Impacts Embodied in Trade. *Ecological Economics*, 61, 15-26
28. Zhang, Z., Zhao, Y., Su, B., Zhang, Y., Wang, S., Liu, Y., & Li, H. (2017). Embodied Carbon in China's Foreign Trade: An online SCI-E and SSCI Based Literature Review. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 68, 492-510.